

Uit de klas 7 : Werken met heterogene groepen

'Uit de klas' was de afgelopen jaren een vaste rubriek in LOWANieuws.

Hij is geschreven op basis van observaties in de praktijk.

Auteurs: Fouke Jansen en Marijke Huizinga

Opdracht: zelfstandig werken met de bodymethode NT2

Een ISK-groep is zelfstandig aan het werk met de bodymethode *Ijsbreker*.

De niveaus lopen ver uiteen. De leerlingen zijn allemaal in andere hoofdstukken bezig, in deel 1 en deel 2.

Sommigen werken op de computer, anderen in het boek. Sommige leerlingen zijn in gesprek: over een opdracht?

Voor de tafel van de docent staan gedurende de hele les leerlingen. De een wil een toets maken, een ander is toe aan een dictee, weer een ander kan niet verder. De docent probeert de leerlingen zo snel mogelijk verder te helpen. Ze komt oren en ogen te kort. Ze is hard aan het werk maar voelt zich voortdurend te kort schieten. Ze helpt de leerlingen die bij haar komen, maar ziet geen kans aandacht te geven aan de leerlingen die niet komen. Ze ziet dat ze in ieder geval bezig zijn. Een leerling heeft een koptelefoon op en is blijkbaar bezig met een luistertekst of met verstaardigheidsoefeningen. Een andere leerling heeft een leestekst voor zich en zoekt af en toe een woord op in het woordenboek. Ze heeft geen idee of ze goed aan het werk zijn en dat maakt haar onrustig. Ze is blij als het even pauze is. Dat geeft haar de gelegenheid om vast toetsen en opdrachten klaar te leggen voor leerlingen die daaraan toe zijn.

Theorie

In veel ISK-groepen is er continue instroom van nieuwe leerlingen. Dat betekent niet alleen dat je als docent verschillende niveaus in een groep hebt maar ook dat je steeds nieuwe leerlingen moet inwerken. Dat is lastig, vooral als leerlingen nog weinig zelfstandig kunnen. Hoe ga je daarmee om als docent? Hoe kun je zorgen voor een werkklimaat waarin alle leerlingen tot hun recht komen en efficiënt kunnen leren? En hoe doe je dat zonder dat je jezelf voorbij loopt en voortdurend het gevoel hebt dat je leerlingen te veel aan hun lot overlaat?

In heterogene groepen is gedifferentieerd werken bittere noodzaak. Je moet wel of je wilt of niet. Daardoor wordt soms uit het oog verloren dat leerlingen een hoop te winnen hebben als ze veel zelfstandig werken. Wat levert het hen op?

- Ze kunnen in hun eigen tempo werken. Leerlingen hebben nooit met dezelfde taken problemen. De een heeft moeite met schrijven maar leert snel woorden. Een ander heeft het nodig om veel tijd aan luistervaardigheid te besteden terwijl lezen wat vlotter gaat. En weer een ander heeft voor alles wat meer of minder tijd nodig. Als leerlingen zelfstandig werken kunnen ze de tijd nemen die ze nodig hebben. Hierdoor hoeven ze niet te wachten en worden ze ook niet opgejaagd.

- De leerlingen worden zelfstandiger. Ze moeten zelf actie ondernemen: als ze niets doen, leren ze niets. Dat betekent bijvoorbeeld elkaar om hulp vragen, zelf ontdekken hoe een oefening op de computer werkt of hoe je een opdracht maakt, een woord opzoeken, etc. Zelfstandige leerlingen kunnen ook buiten de les, zonder docent, leren. Deze zelfstandigheid is van groot belang als ze doorstromen naar het reguliere onderwijs.

Voordat leerlingen zelfstandig kunnen werken, moet het onderwijs wel aan een aantal voorwaarden voldoen:

1. De docent heeft goed inzicht in de vaardigheden van iedere leerling, niet alleen wat taal betreft maar ook wat betreft zelfstandigheid. Zo weet de docent niet alleen wat de leerling zelfstandig aan kan, maar kan hij ook de vorderingen zien.
2. De (les)doelen zijn duidelijk voor de leerling: hoeveelheid werk per les en met welk resultaat.
3. De leerling weet wat hij kan doen als hij begeleiding nodig heeft.
4. De gebruikte leermiddelen zijn geschikt voor zelfstandig werken.
5. De docent organiseert voldoende groepsmomenten voor spreekvaardigheid, extra uitleg, evaluatie, de actualiteit etc.
6. De docent bereidt elke les zorgvuldig voor.
7. De docent zorgt dat er een groepsgevoel ontstaat door gezamenlijk de les te starten en af te sluiten d.m.v. een kort gesprek.

Voor sommige lesonderdelen ben je wel onmisbaar, zoals spreekvaardigheid, evaluatie, het aanleren van leerstrategieën en uitleg. Bespreek in het team welke onderdelen leerlingen zelfstandig doen en welke onderdelen altijd met de groep gedaan worden. Veel leerlingen vinden het fijn om in een groep te werken en te leren omdat ze daar steun hebben aan elkaar.

Ook als je met de hele groep werkt, kun je differentiëren, bijvoorbeeld door de rolverdeling bij spreekopdrachten, door verschil in opdrachten aan te brengen, door andere eisen te stellen aan het resultaat en door de hulpmiddelen die de leerling mag gebruiken (met/zonder tekst; met/zonder woordenboek). Ook door de indeling in groepjes kun je differentiëren, bijvoorbeeld door groepjes te maken van leerlingen op hetzelfde niveau. Soms werkt het juist beter om groepjes met verschillende niveaus samen te stellen. In ieder geval is het goed om te variëren, zowel in de manier waarop je groepjes indeelt als in de grootte van de groepjes.

In sommige ISK's wordt in aparte uren aan grammatica, leesvaardigheid of spreekvaardigheid gewerkt. Hiervoor wordt specifiek materiaal ingezet, naast de gebruikte bodymethode. Hoewel dit praktisch kan zijn, is het vanuit het oogpunt van het leerrendement niet altijd zo efficiënt. Het materiaal sluit niet aan bij de bodymethode waardoor de noodzakelijke herhaling van het basismateriaal achterwege blijft. Neem liever leesteksten of spreekopdrachten uit de bodymethode en differentieer naar niveau: leerlingen die al verder zijn, krijgen moeilijkere opdrachten bij het materiaal; leerlingen die nog niet zover zijn, krijgen eenvoudigere opdrachten.

Lessuggesties

1. Heb je geen tijd om alle leerlingen aandacht te geven en maak je je daarover zorgen? Vraag een collega om een les van jou te observeren en je achteraf te vertellen wat hij/zij gezien

heeft. Is dit niet mogelijk, meld dan dat leerlingen een half uur van de les niet bij je kunnen komen voor dictees, vragen of toetsen. Kijk hoe leerlingen aan het werk zijn.

2. Zorg ervoor dat je goed zicht houdt op elke leerling. Gebruik daarvoor een logboek waarin je dingen noteert die je opvallen.
3. Geef duidelijk aan wanneer leerlingen je mogen storen met vragen en wanneer niet. Dat zorgt voor rust voor jou maar ook voor de leerlingen. Je kunt hiervoor een stoplichtsysteem gebruiken, als er een rood signaal op het bord staat, niet storen.
4. Houd de vorderingen van je leerlingen bij. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld het resultatenoverzicht of de toetsen van het leermiddel dat je gebruikt. Of maak zelf kleine dictees of woordenschattoetsen. Luister goed als je met een leerling in gesprek bent: wat voor vragen stelt hij, hoe spreekt hij, wat verstaat hij van wat je zegt en klopt dit met het hoe het zou moeten zijn?
5. Organiseer vaste momenten voor toetsen en dictees. Je kunt leerlingen best op hetzelfde moment verschillende dictees geven. Dit scheelt een hoop tijd en geeft rust in de les.
6. Stimuleer leerlingen om samen te werken. Leerlingen leren er ook van als ze in een andere taal dan het Nederlands over het Nederlands praten.

Reflectievragen

1. Ga in je hoofd de leerlingen van een van je groepen langs. Van hoeveel leerlingen heb je geen duidelijk beeld van hoe het gaat? Waar ligt dat aan?
2. Welke activiteiten kosten jou veel tijd in de les? Hoe zou je die anders kunnen organiseren?
3. Welke activiteiten raken wat ondergesneeuwd door het zelfstandig werken? Hoe kun je dat voorkomen?
4. Zijn er aspecten in het zelfstandig werken waarover je niet tevreden bent? Praat erover in het team en probeer tot een oplossing te komen.

© Copyright Fouke Jansen en Marijke Huizinga

Contactgegevens VO

Hariëtte Boerboom

✉ h.boerboom@lowan.nl

☎ +31 (0)6 25 02 24 00